Економічні науки

Маслова Анна Олександрівна
магістр
Київського національного університету технологій та дизайну
Маслова Анна Александровна
магистр
Киевского национального университета технологий и дизайна
Maslova Anna
Master of the
Kyiv National University of Technology and Design

Черниш Ольга Василівна
старший викладач
Київського національного університету технологій та дизайну
Черныш Ольга Васильевна
старший преподаватель
Киевского национального университета технологий и дизайна
Chernysh Olha
Senior Lecturer
Kyiv National University of Technology and Design

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Анотація. *У статті проведено аналіз існуючих підходів щодо визначення сутності поняття "фінансово-економічна безпека підприємства" та розглянуто основні методи й критерії оцінювання її рівня.*

Ключові слова: *безпека, фінансово-економічна безпека підприємства, методи оцінювання, індикатори фінансової безпеки, фінансові інтереси.*

Постановка проблеми. Сучасний стан української економіки вимагає підвищення ефективності діяльності підприємств, що не можливо досягти без створення сприятливих, безпечних умов господарювання, зміцнення фінансового стану та дотримання перспективного плану розвитку підприємства. На розвиток підприємства здійснюють вплив такі чинники, як нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні, міжнаціональні, регіональні, територіальні конфлікти, недосконалість законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та багато інших. Все це різко актуалізує проблему забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Мета статті полягає у аналізуванні підходів щодо сутності поняття "фінансова-економічна безпека підприємства" та в з'ясуванні основних методів та критеріїв оцінювання її рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відсутність єдиної думки про суть поняття фінансово-економічна безпека підприємства обумовлює необхідність подальшого пошуку шляхів та способів вирішення цієї проблеми. Більше того, щоб зрозуміти зміст категорії «фінансово-економічна безпека», слід дати характеристику поняттю «безпека» та визначити його сутність.

Отже, поняття «безпека» походить від грецького «володіти ситуацією», ... стан при якому не має загроз чи існує дуже мала ймовірність їх появи [1].

Економічна безпека підприємства є доволі складною категорією, яка в тому числі включає багато складових безпеки, таких як: фінансова, інтелектуальна, екологічна, політика-правова, ресурсна, соціальна, силова

та багато ін. При цьому, економічна безпека сама являється складовою загального поняття «безпека». Предметом нашого дослідження є саме фінансова або фінансово-економічна безпека підприємства, що деякі науковці схильні визначати як тотожні поняття, та яка входить до складу економічної безпеки підприємства. Висловлюється думка, що дослідження пов'язані із визначенням сутності фінансово-економічної безпеки залишаються надзвичайно актуальними і до нині, тому що „…підприємства постійно знаходяться під впливом різних загроз і факторів, які безпосередньо впливають на їх фінансово-економічну безпеку та здатні призвести до фінансової кризи" [2, с. 237].

За результатами проведеного дослідження [3, с. 168] можна виділити три основні підходи, щодо визначення сутності поняття „фінансово-економічна безпека підприємства", а саме:

1. Функціональний - захищеність фінансово-економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз (здатність їх виявити, усунути та нейтралізувати).

2. Статичний - стан фінансово-економічного розвитку, який характеризується збалансованістю, стійкістю, стабільністю функціонування підприємства відповідно до його стратегічних цілей.

3. Ресурсний - здатність фінансово-економічної системи забезпечувати безперервне виробництво та відтворення достатнім обсягом матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [3, с. 168].

Згідно визначення авторів монографії [4] „…фінансова безпека - це ступінь захищеності фінансових інтересів підприємства усіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів зовнішнього середовища та працівників підприємства; достатній рівень забезпечення фінансовими ресурсами процесів задоволення потреб підприємства та всіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів; високий професіоналізм і кваліфікація фінансових менеджерів та виконавців функцій контролю діяльності підприємства".

Таке визначення надзвичайно широке за своїм змістом, проте, воно торкається тих сфер, на які складно впливати підприємству, особливо це може стосуватися зовнішнього середовища.

Згідно переконань Бланка І.О. під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти „…кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному і перспективному періоді" [5, с. 24].

Ільяшенко С.М. виділяє фінансову безпеку в складі економічної безпеки, при цьому наголошуючи, що „…зниження ліквідності, збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової усталеності…" свідчить про послаблення фінансової безпеки підприємства [6, с.15]. Згідно позиції автора, джерелами виникнення негативних впливів (загроз) на рівень фінансово-економічної безпеки можуть бути усвідомлені чи неусвідомлені дії людей, організацій, у тому числі органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів, збіг об'єктивних обставин, наукові відкриття, технологічні розробки та ін. [6]. Сучасна наука значно розширила перелік зазначених впливів (загроз, небезпек), умовно розділивши їх на внутрішні та зовнішні чиннику впливу на стан фінансово-економічної безпеки підприємства, що і дало змогу науковцям визначити її як динамічну ознаку, яка постійно змінюється під впливом вказаних чинників.

Картузов Є.П. визначає чотири аспекти, які вказують на фінансову безпеку підприємства, на його переконання „фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів,

технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи" [7, с.174]. В цілому погоджуючись з такою думкою вважаємо, що в даному визначенні не враховується збалансованість та якість саме фінансових ресурсів або капіталу, які безпосередньо можуть впливати на величину фінансового ризику, а отже і на фінансову безпеку підприємства.

Слід відмітити, що окрім відмінностей в підходах щодо визначення поняття "фінансово-економічної безпеки", також кардинально різниться позиція серед науковців і у визначенні методів (підходів) та критеріїв щодо її оцінювання. Дане питання досі залишається дискусійним, особливо з позиції вибору критеріїв оцінки, системи індикаторів та методичних підходів оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства.

Серед основних методів оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства можна виділити наступні:

– індикаторний підхід (полягає у порівнянні фактичних та критично-порогових значень показників або індикаторів фінансової безпеки підприємства) [3, с. 190-191; 8, с. 187; 9, с. 56];

– ресурсно-функціональний підхід (полягає у оцінці використання фінансових ресурсів або оцінці ефективності, усталеності та незалежності фінансової діяльності підприємства) [3, с. 191; 6, с. 15; 8, с. 188; 9, с. 56];

– програмно-цільовий або комплексний (полягає у визначенні загального стану фінансової діяльності підприємства на основі оцінки фінансової стійкості підприємства через коефіцієнти сталості, платоспроможності, оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності та отриманні узагальненої, комплексної оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства [3, с. 192; 8, с. 192];

– побудови узагальнюючих показників з використанням моделей дискримінантного аналізу (полягає у визначенні та поділу певної кількості підприємств на дві групи, перша - підприємства з добрим фінансовим станом; друга - підприємства з поганим фінансовим станом) [10, с. 3];

– визначення „часткового функціонального критерію фінансової складової економічної безпеки підприємства" (полягає у відображенні загальної ефективності заходів по забезпеченню фінансової складової, які приймаються з метою відвернення можливих збитків від негативних впливів та вважається авторами сукупним показником „фінансового здоров'я" підприємства [11, с. 145-149];

– визначення інтегральних показників за допомогою економіко-математичних методів та моделей (полягає у розрахунках за допомогою методу сум, методу рівняння розвитку, методу оцінки середньої геометричної та інших методів економіко-математичного програмування) [3, с. 193];

– метод „золотого правила фінансування" (полягає у порівнянні строків залученого капіталу та строків „замороження" капіталу в необоротних та оборотних активах підприємства, вважається, що перша складова не повинна бути меншою другої складової) [8, с. 195];

– інші підходи (полягають у оцінці окремих, вузьких складових фінансово-економічної безпеки або ймовірності банкрутства підприємства).

Науковці відмічають наявність окремих недоліків у кожному з зазначених методів (підходів) визначення рівня фінансово-економічної безпеки, серед них можна відмітити:

– застосування різних за змістом коефіцієнтів, індикаторів, критеріїв оцінювання фінансово-економічної безпеки, складність проведення окремих розрахунків через відсутність потрібних бухгалтерських та статистичних даних;

– наявність суб'єктивних експертних оцінок, які іноді мають високий ступінь неточності;

– вузьконаправленність окремих розрахунків та оцінок, що можуть не відповідати узагальнюючим, системним підсумкам стану фінансово-економічної безпеки підприємства;

– плинність граничних значень, особливо тих, які залежать від стану зовнішнього середовища;

– неврахування взаємозв'язку між фінансовою безпекою та її загрозами;

– оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства носить короткостроковий характер, як правило поточний або ретроспективний, а в ідеалі повинен враховувати зміну рівня фінансової безпеки й на майбутнє.

Висновки. Проведений аналіз теоретичних узагальнень сутності поняття "фінансово-економічна безпека підприємства" вказує на відсутність унітарного концептуального визначення цієї складної, багатоаспектної категорії, і водночас, на відсутність фундаментальних розбіжностей щодо інтерпретації його економічного змісту. Також особливо, залишаються дискусійними питання оптимального вибору критеріїв оцінки, системи показників (індикаторів), методичних підходів оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література

1. Корчевська Л.О. Методологічні питання економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, Г.В. Жосан // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – Вип. 29. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2010_29/10klosoe.pdf
2. Бєлялов Т.Е. Фінансова-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення / Т.Е. Бєлялов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 2017. – Вип. 2 (07). – С. 235-238.

3. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / Державний вищий навчальний заклад „Українська академія банківської справи Національного банку України" ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова; [С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. – Суми: ДВНЗ„УАБС НБУ", 2015. – 332 с.
4. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. ; за ред. В. М. Гейця. – Х. : ВД „ІНЖЕК", 2006. – 240 с.
5. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І.А. Бланк. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2009. – 784 с.
6. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3 (21). – С. 11-19.
7. Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки, 2012. – № 8 (134). – С. 172-181.
8. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.
9. Чернега О. М. Критерії та показники фінансово-економічної безпеки підприємства / О. М. Чернега // Науково-методичні аспекти забезпечення економічної безпеки: монографія / за загальною редакцією док. екон. наук, професора І.О. Кузнецової. – Одеса: Атлант, 2013. – С. 56-61.
10. Герасименко С.С. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності / С.С. Герасименко, Н.А. Головач // Актуальні проблеми економіки.– 2003.– №4. – С. 2–4.

11. Олейников Е.А. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: Бизнес-школа „Интел-Синтез", 1997. – 288 с.